

Na Triglav!

Za turistovsko sezono — spisal *Janko Mlakar*.

Naši pradedje so v starodavnih časih, ko so še živeli v poganski veri, častili tudi boga Triglava in njemu na čast imenovali po njem najvišjo naših gorâ. Poganska vera se je umeknila krščanstvu, in stari Triglav se je pozabil. A njegovo ime je ostalo in se ne bo pozabilo, dokler stoji krepko in neomajno častitljivi velikan, ki dviga v najdivnejšem kraju slovenske domovine svojo belo glavo visoko v oblake.

Res je sicer, da se druge planinske dežele ponašajo s še višjimi gorami, pokritimi z večnim snegom, toda poleg Montblanca, Ortlerja in drugih orjakov se imenuje pogosto tudi Triglav, in najslovitejši hribolazci si štejejo v čast, da so postavili svojo nogo na njegovo plešasto teme. Njegova lega ob robu Alp in pa krasni razgled privabljata k nam leto za letom več hribolazcev.

Nekdaj je bil Triglav pristopen le najboljšim hribolazcem. Frančišek pl. Rosthorn nam tako-le popisuje svojo pot na Triglav l. 1828.¹⁾: „Z veseljem smo pozdravili jutro 17. julija, zakaj naznanjalo nam je, da se uresniči naša želja. Zbrali smo se v Srednji vasi; bilo nas je šest hribolazcev, dva izkušena vodnika in pet pogumnih kmetov. Proti večeru smo prišli na Konjščico in smo tam prenočili. Ob treh zjutraj smo se zopet vzdignili in se obrnili proti severu. Hodili smo po meleh in snežiščih. Ko smo pa prilezli do triglavskih sten, smo mislili, da ne bomo mogli dalje; zakaj zagledali smo ozko, s snegom in peskom napolnjeno razpoko, po kateri edini se more priti Triglavu do živega, zato jo imenujejo Triglavska vrata. Zelo nevarna je ta razpoka, ker se v njej rado ruši kamenje. Na zahodni navpični steni smo morali postaviti iz kamenja nekake stopnice, da smo dosegli zgornje skalovje.

Po vseh štirih smo lezli po tej steni. Kmalu smo se obrnili proti jugu in smo naleteli na boljšo pot, katere je pa kmalu zmanjkalo; zakaj prišli smo zopet na ozko stopico ob navpični steni. Komaj smo premagali to težavo, že nas je čakala druga. Pot nam je zaprl globok prepad, katerega smo pa prekoračili, preden smo spoznali nevarnost. Enakih nevarnih mest smo našli še mnogo; ako ni hribolazec dobro izvežban, naj se nikar ne drzne iti tja! Plezali smo pet in pol ur da smo prilezli na Mali Triglav. Pot je do tu jako težavna in nevarna; ako jo hočeš premagati, ne smeš biti vrtoglav, imeti moraš hladno kri in veliko moč. Toda najtežavnejše nas je še čakalo. Prišli smo do 12 palcev širokega grebena; na obeh straneh se režé omotični prepadi; toda čez smo morali in smo tudi prilezli, seveda po vseh štirih. K sreči je greben dolg le do dvajset sežnjev. Toda kaj hitro so se nam tla zopet zožila, in stali smo pred strmo, skoraj navpično steno. Z veliko težavo smo prelezli tudi to, in kmalu smo stali na vrhu.“

Marsikoga bi morda ta opis ostrašil, da bi si ogledal Triglav rajši ob vznožju, kakor pa na vrhu. Toda dandanes ne najdeš na Triglavu nikjer več opisanih nevarnosti. Naš velikan je usužen; obstražen je od koč, naboden s klini in povezan z vrvmi. Ako si hotel še pred par desetletji na Triglav, si moral imeti lastnosti, s katerimi se more ponašati le izurjen hribolazec, dandanes ti je pa treba le zdravih nog in močnih čevljev, ako nočeš s strganimi priti nazaj.

Triglav je sedaj pristopen od vseh strani. Prvi Triglavani, kakor n. pr. Hacquet, Wiltonitzer i. dr. so ga naskočili od bohinjske strani. Dandanes se ta pot rabi večinoma le na povratku, ker je jako dolga. Ako se ti pa posebno ne mudi na Triglav, priporočam ti to pot. Do Velega polja te hladé senčnati

¹⁾ Wiener Zeitschrift l. 1828.

gozdi, in oko se ti raduje zelenih planin. Dobro storiš tudi, ako se ogneš dolgočasnega pota skozi Štenge in jo mahneš iz Gorij skozi Pokluko. Na Velem polju te sprejme lična, l. 1895. zgrajena Vodnikova kočica pod svojo streho. Tu lahko uživaš več dni prijetno in mirno planinsko življenje, katero ti okrepi telo in duha. Odtod nimaš več daleč

Dokler te ni bilo, se je prišlo skozi Bohinj na Triglav hitreje, kakor pa skozi Mojstrano. Zato opazujemo tudi, da so izpočetka hodili na Triglav le skozi bohinjsko dolino.

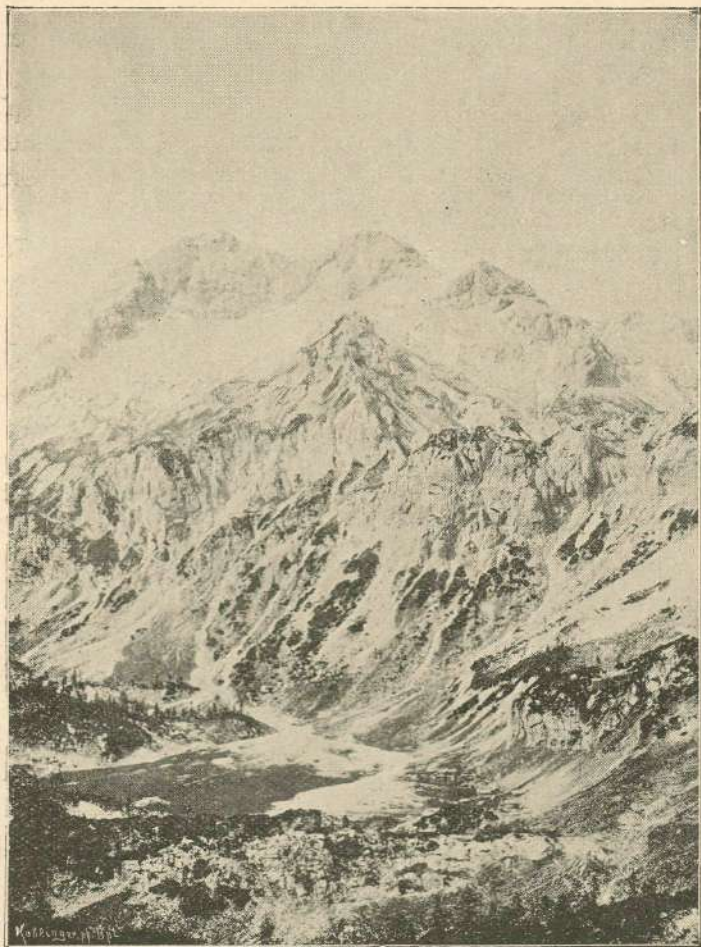
Pri Mojstrani se odpirajo tri doline, ki se vse stikajo zopet pri Triglavu, namreč Krma, Kot in Vrata. Skozi vse prideš lahko po dobrih in varnih potih na Triglav.

Prvi si je izbral pot skozi Krmo baron Karol Zois l. 1810., a je prišel le do Kredarice, dalje ni mogel. Ta pot je postala pripravna šele potem, ko je naše vrlo „Planinsko društvo“ postavilo na Kredarici Triglavsko kočico. Poprej so morali hribolazci prenočevati v planinskih kočah, kar ni bilo posebno ugodno, ker so preveč oddaljene od Triglava. Sedaj te pa čaka v Triglavski koči mehka postelja, in od tam je le še dober skok do vrha. Pot skozi Krmo je kakor nalašč za ljudi, ki hočejo zložno priti do planinskih čudežev; kar najzložnejše in brez vsake najmanjše težave prispeš na Kredarico. Kadar bo izpeljana deloma vozna, deloma jezna pot do Triglavske kočice, bo Triglav pristopen tudi onim, ki niso sosebno trdni v nogah.

Ako se vračaš s Kredarice skozi Krmo, skočiš lahko mimo grede tudi na Rjovino (2534 m), s katere je na nekatere strani še lepši razgled, kakor s Triglava. Nanjo prideš od ovčarske kočice v Gornji Krmi prav

zložno po zelenih planinskih tleh, ki segajo malone do vrha.

Najbližje na Triglav je skozi Kot; toda ta pot je jako dolgočasna. Predno je postavilo „Nemško planinsko društvo“ Dežmanovo kočico, je malokdo hodil tod na Triglav, ker na celi poti do vrha ni bilo kočice, kjer bi prenočil. Le tuintam se je kdo vrnil skozi

Fotogr. Iv. Sušnik.

Triglav z Velega polja.

do Triglava in na celem potu ne najdeš niti najmanjše nevarnosti. Ako si bolj zložen, greš lahko po ovinku čez Kredarico.

Kadar bo stekla železnica v Bohinj, bodo hribolazci gotovo pogosteje hodili čez Velo polje na Triglav. Za sedaj je pa Mojstrana glavna postaja za obiskovavca Triglava. A svojo imenitnost ima edino le od železnice.

Kot. Leta 1887. so pa postavili Dežmanovo kočo v Peklu, in nekaj časa so hodili hribolazci večinoma le skozi Kot, in še sedaj je ta pot najnavadnejša. Da bi le ne bila tako pusta! Enkrat se že še gre po nji, za dvakratno hojo je pa preveč dolgočasna.

Po novi poti v Tnalu prideš do tja, kjer se cepijo poti v Kot, v Krmo in skozi Radovino v Gorje. Mahni jo po prvi! Po senčnatem gozdu prideš v dveh dobrih urah do konca doline. Ta hoja se ti bo zdela še precej prijetna. Zakaj napajal se boš s svežim planinskim zrakom, in oko se ti bo radovalo slikovitih sten Rjovine in Vrbanove špice (2294 *m*), kateri oklepata dolino. Toda ko ležeš skozi Gube, te mine vsa dobra volja, posebno, ako si sam. Ležeš in ležeš sedaj po snegu, sedaj po melu, pa teh neprijetnih „gub“ ni ne konca ne kraja. Vsega se naveličaš, preden prideš v kameniti kotel, ki se po pravici imenuje Pikel. Nekoliko nad njim stoji Dežmanova kočica, od koder imaš še dve uri do vrh Triglava. To nam pač jasno kaže, da je njena lega nepripravna. Ako ne bi nemški hribolazci iz same nemške samozavesti ostajali v njej, bi ta kočica danes kot prenočišče ne imela pomena. Pripravna je pač, da si odpočiješ v nji od utrudljivega pota skozi Gube ali da vedriš, ako te zaloti nevihta, a bolje je, da ne prenočiš v nji, ampak da greš dalje v Triglavsko kočico po lepi stezi, katero je napravilo naše „Planinsko društvo“ nad snežišči. Od tod te drugo jutro čaka le še dobre pol ure hodá. Seveda marsikateremu nemškemu ali slovenskonemškemu hribolazcu ne pripušča njegova nemška zavest, da bi spal v slovenski koči, rajši tolče drugo jutro dve uri, samo da spi na nemški žimnici pod nemško streho. Pravi hribolazec pa ne vprašuje, katere narodnosti je lastnik kočice, marveč gleda le na to, jeli kočica pripravna za njegovo pot ali ne. Saj se sprejme prijazno v Triglavski koči vsakdo, in dobro se mu postreže, bodisi Nемеc ali Slovenec. To nam izpričuje mnogo nemških hribolazcev, ki so se prav dobro počutili v slovenski koči.

Najlepša in najzanimivejša pot na Triglav pa vodi skozi veleromantično dolino Vrata. Lovci in gonjači so bili gotovo prvi, ki so lezli iz dna doline naravnost proti vrhu Seveda na vrh niso šli, ker tam niso imeli ničesar goniti; zakaj divje koze se navadno obrnejo proti Begunskemu vrhu (2459 *m*) in Cmiru (2391 *m*). Ker je bilo pa to plezanje zelo nevarno, popravili so ponekod stezo in jo zavarovali z železnimi klini. Vendar je bila pot še do leta 1896. na nekaterih mestih jako vratolomna. Tega leta je pa kranjska sekcija „Nemško-avstrijskega planinskega društva“ dobro popravila staro stezo, in na nekaterih krajih izpeljala popolnoma novo pot. Sedaj so vsa bolj nerodna mesta zavarovana z gostimi železnimi klini. Tudi na tej poti se sedaj ne more več govoriti o kaki nevarnosti. Cela pot pa je jako zanimiva in slikovita. Že izlet do konca Vrat se ti izplača. Po še precej čedni poti hodiš ali se tudi voziš skozi najlepšo slovensko dolino. Tihoto, ki tu vlada, moti le šumenje Bistrice. Na obeh straneh te obdajajo nebotični vrhovi in z voza lahko občuduješ silni Peričnik. To je krasen prizor, vreden, da ga slikarji povečujejo z umetnim čopičem. Vsakoga prevzame naravna lepota tega kraja. A da mi ne bo kdo očital, da kot prenavdušen hribolazec pretiravam, naj navedem vznesene besede grofa Frančiška Hohenwarta, kateri takole popisuje Vrata: ¹⁾ „To leto (namreč l. 1837.) sem se 8. avgusta odpeljal v veliki družbi iz Ljubljane na Gorenjsko. Zgodaj zjutraj 12. avgusta smo dospeli v Mojstrano, kjer so nas že čakale takozvane „kripce“. Vozili smo se štiri ure in opoldne smo prišli do konca Vrat. Stali smo neposredno v golem podnožju Triglava, Štajnerja (2506 *m*) in Cmira. Zares prekrasen pogled, ko smo te velikane občudovali od podnožja do temena. Niti najmanjši oblak ni kalil razgleda. Zdelo se nam je, kakor da stojimo na vrheh, in vendar smo bili od teh le obdani, ne da bi stopili z voza. Nekako blažljivo čustvo nas je prevzelo, ko smo tako

¹⁾ Illyr. Blatt l. 1837., št. 35.

brez vsakega napora stali v največji bližini najvišjih naših planin in jih ogledovali od podnožja do temena. Tak pogled si pridobimo le po deset- do štirinajsturnem plezanju, tu smo ga pa dosegli z vozom!“

Vkljub svoji naravni krasoti ima vendar konec Vrat malo obiskovavcev. Hohenwart vabi turiste v Vrata in poudarja posebno, da se dá ta izlet izvršiti iz Ljubljane v treh dneh. Dandanes opraviš lahko vso pot v enem dnevu, in prav Triglavu pred nosom čaka Aljaževa koča obiskovavcev, katerih je vsako leto le malo. Postavilo jo je leta 1896. „Slovensko planinsko društvo“, da bi privabilo več ljudi v ta prekrasni del naše dežele. Ako bi se število obiskovavcev namnožilo, uvedlo bi društvo gotovo tudi stalno postrežbo v koči. Tako bi se izlet v Vrata najbolj priljubil onim občudovavcem narave, ki nočejo nositi brešnja s seboj in ne ljubijo gorskih stez. Do koče prideš lahko zložno v treh urah; v istem času se tudi pripelješ. Tuintam se sicer malo potreseš na vozu, a ne ustraši se, saj to ti utegne le koristiti za zdravje!

Kaj krasen je izprehod v večernem hladu iz Mojstrane do Aljaževe koče. Ako si tudi sam, ni ti dolgčas niti trenutek, zakaj oko se ne more nasiti pogleda na sive velikane iz dna doline. Vtopljen v ta prizor niti ne zapaziš, kdaj prideš do koče. Zjutraj, ko ugašajo zvezde, se lahko odpraviš po lepo izpeljani stezi na Triglav. Med rdečimi grmiči rododendra stopaš polagoma navzgor; čim višje prideš, tem bolj se ti odpira razgled v dolino in na strahovito razrite vrhove, ki jo obdajajo. Težko se odtrgaš od tega prizora in prav zelo se moraš premagovati, da ne gledaš le okrog sebe, marveč tudi pod noge, kar je tuintam vendarle treba. Zadnji del pota je nekoliko težavnejši, ker vodi steza tuintam po mehkem melu. Vkljub temu ne čutiš posebne utrujenosti, ko prestopiš prag Triglavske koče.

Vsa triglavska pota, katera sem doslej omenil, se stikajo pri oziroma na Kredarici. Že to nam kaže važnost Triglavske koče, katero so postavili na nji l. 1896. Jako čudno je,

da so tako, za kočo pripravno mesto prezrli oni, ki so postavili Dežmanovo kočo in Marije Terezije kočo na bohinjski strani. Zakaj nobena ni popolnoma ustrezala hribolazcem, kateri želé prenočevati kolikor mogoče blizu vrha. Zato je kočica na Kredarici naravnost potrebna. Seveda je odtlej Dežmanova kočica veliko izgubila, zakaj vsakdo, bodisi prijatelj ali nasprotnik mora pripoznati velike prednosti Triglavske koče.

Ne bodem opisoval natančneje koče in kapelice, katero je zraven nje postavil leta 1897. gospod župnik Aljaž s pomočjo vnetih hribolazcev in Marijinih častivcev, saj sta bili opisani že po raznih listih. Samo toliko omenim, da mora biti najbolj razvajeni hribolazec zadovoljen z udobnostjo, katera se mu tu ponuja.

Na vseh imenovanih potih se torej ne izpostaviš niti najmanjši nevarnosti. Brez težave pride na Kredarico vsak, ki je le nekoliko vajejen peš hoditi. Sedaj pa jo mah-nimo s Kredarice na Triglav! Seveda sedaj pride nevarnost! Lezti moraš po ostrem, skoraj navpičnem robu, po slabi, komaj pedenj široki stezi, na vseh straneh zijajo prepadi, le en napačen korak, in že ležiš nekaj sto metrov pod Triglavom! Tako si marsikdo misli in tudi popisuje pot na Triglav. Toda vse te skrbi ustvarja le domišljija, in tako opisovanje je anahronizem; resnično bi bilo pred pol stoletjem, dandanes je pa steza tako varna, da se dober hribolazec celo sramuje oprijemati se klinov, s katerimi sta oba vrha, mali in veliki, kar nabodena. Samo tega se ti je bati, da te kak nerodnež, ki drevi pred teboj, ne posuje s kamenjem, katero se mu proži pod nogami. Toda tudi ta nevarnost se vedno bolj zmanjšuje, ker čuvaj Triglavske koče večkrat pometa stezo.

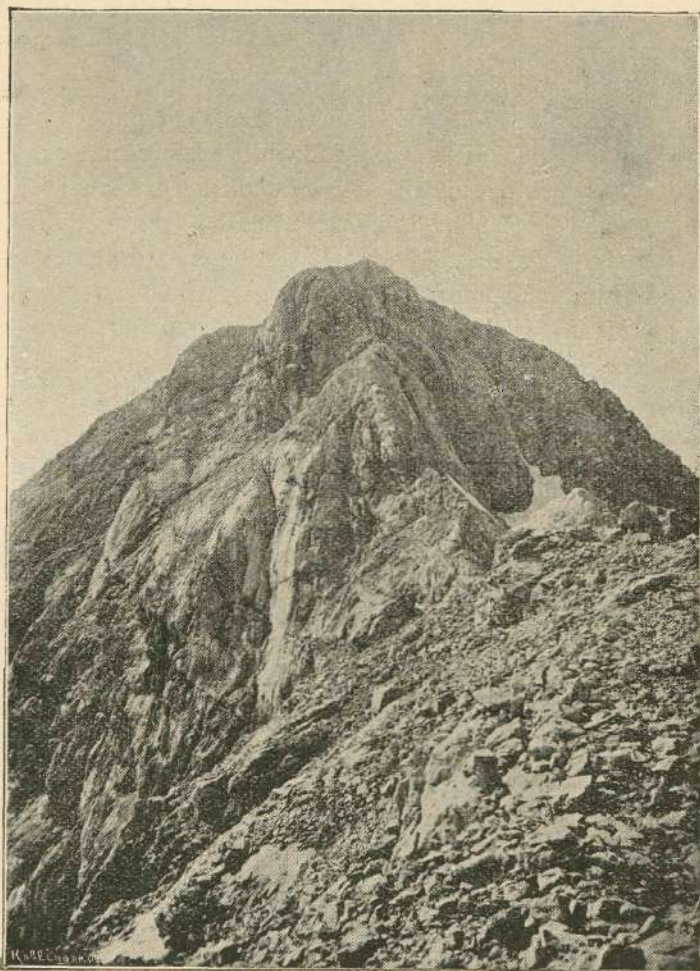
Edina pot, ki je res nekoliko težavna in grda, je takozvana Kugyjeva pot iz Trente. Pred letom 1881. ni nihče šel naravnost z goriške strani na Triglav. Navadno so šli hribolazci najprej mimo Kanjavca (2570 m) do Marije Terezije koče in od tod po navadni poti na vrh. Leta 1881. je pa našel dr. Julij Kugy z vodnikom Andrejem Komacem

neposredno pot iz Zadnice na Triglav. Tudi ta pot je sedaj tuintam zavarovana in olajšana z železnimi klini, toda ako nisi izurjen hribolazec, se brez vodnika ne podaj nanjo.

Lepa je pot tudi mimo Triglavskih jezer, a je v primeri z drugimi jako dolga.

Take so poti na Triglav. Izbereš si lahko tisto, katera ti bolj ugaja. Ako se ti mudi,

ti bo bogato poplačal ves trud. Tam se razgrne pred tabo v nepopisni krasoti širni svet, da se ne moreš nagledati divnega prizora. Rosthorn pravi o njem: ¹⁾ „Zastonj bi se trudil, ako bi popisoval razgled, ki mu ni enakega! Kdo bi popisal krasne oblike gorá, katerih vidiš na tisoče! Kako velikanski je razloček med raznimi gorovji! Kako različne vegetacijske razmere pregleduješ tu od neizmerne morske gladine do v večni led vkleknjenih Osrednjih Alp! Kako krasne barve, kakarazsvetljava! Belo - rdeče, modro - rumeno, sivo, črno, zeleno; v vseh stopnjah, temno in svetlo, medlo in blesketojoče! Kako velikansko obzorje se tu odpira očesu, od osmanskih gorá do Apenin! Oko bi rado vse obseglo, nikjer ne more obstati pogled. Hitro kakor misel hiti čez vse; najbujnejša domišljija ostaja tu globoko pod resnico. Vse težave in nevarnosti, ki so nas čakale na povratku, smo pozabili ob prekrasnem pogledu in premogočnem vtisu“

Fotogr. Iv. Sušnik.

Pogled z Malega na Veliki Triglav.

pojdi skozi Kot; ako ne ljubiš strmine, mahni jo skozi Krmo; ako ti ugaja strma pot, vseč ti bo steza iz Vrat; če se pa rad izprehajaš po gozdih in planinah in ti ni žal za čas, bo pot iz Bohinja ali skozi Pokluko kakor nalašč zate; ako ti pa užitek ne tekne drugače, kakor če si ga pridobiš s trudom, lezi po Kugyjevi poti. Saj razgled z vrha Triglava

pravno napeljana nanj železnica, in na Kredarici bi stal velikanski hotel. Ker je pa Triglav slovenska gora, uživa primeroma le malo zanimanja, in še celo slovenski sinovi se premalo zanimajo zanj. Tujci z Dunaja, iz Nemčije, Rusije i. t. d. prihajajo občudovat

¹⁾ Wiener Zeitschrift 1. 1828.

našo lepo domovino z vrha Triglava, med nami je pa mnogo izobražencev, ki so mnogo prepotovali, za Triglav pa komaj vedó, kje stoji. V novejšem času se je „Slovensko planinsko društvo“ mnogo trudilo, da bi postal naš Triglav pristopen tudi onim, ki se ne prištevajo hribolazcem. S tem se je zanimanje za našega gorskega velikana precej zbudilo. Ako občuduješ rad krasoto širne narave, ako bi rad videl vsemogočnost božjo v stvarstvu in obenem spoznal lastno neznatnost, pojdi na Triglav!

Starčeva pesem.

Telo je trudno, truden duh.
Srca željé so ukročene.
Večer življenja pijem jaz,
mladina zorni dan krog mene.
Nejasne sreče v svet iskat
na pot me noga več ne žene.

Kje za menoj je oni čas,
ko jasno pred menoj obzorje
sejalo upe je v srce,
ko jadral sem čez daljno morje,
pozdravljal kot otrok pojoč
otokov zeleno predgorje!

Večer življenja pijem jaz,
krog mene zorni dan mladina.
A tudi nji usiplje že
bodočnost upe v grob spomina.
O cvetna, rajska zemlja ti,
o pusta ti solzá dolina!

Kako sem hitel hrepeneč!
Prehodil mesta sem bogata...
S popotno palico v rokah
prišel sem pred domača vrata —
očeta nisem našel več,
spoznal sem komaj sestro, brata.

Na tujem sem poslušal glas:
,O sêli se domov, o sêli!
Na poti tožil sem ubog:
,Le vêli, dobri glas, le vêli!
Doma naročam srcu zdaj:
,Ne upaj več in več ne želi!

Anton Medved.

V tajni noči.

Noč je tajna ogrnila
s krilom lahnim trudni dol,
in pripluli so krilatci
sipat pokoj naokol.

Tam na širnem nebem svodu
zvezd nebroj je zamigljaj,
da molčé veličje božje
svetu bi oznanjeval.

Pa se zvezdica utrne,
tja v brezmejni vtone svet —
in premine kot premine
z mladih lic življenja cvet...

Meni pa srce vztrepeče,
zdvaja misel ga na smrt:
Bo li duši zarja sreče,
ali muk udarec trd?...

Leo Levič.